

FURNIZORII PALATULUI COTROCENI- (1895 - 1930)

Ștefania DINU

Abstract: The suppliers of the Cotroceni Palace and of the princely, then royal family Ferdinand and Maria were both those who held the Royal Court supplier's certificate obtained since the reign of King Carol I, and suppliers who did not own (or who had not applied for the Royal Court's supplier patent), but who, by delivering good quality goods, became its consistent and constant suppliers. If sometimes it had a slightly charitable aspect, the title of supplier of the Royal Court sought to promote some specialists who presented social, professional and moral guarantees, being, in fact, an official recognition of their merits. Through this title, the royalty encouraged crafts, production, services, its possession being a good example to follow. The granting of the patents of royal suppliers took place after the proclamation of Romania as a Kingdom and of Prince Carol of Hohenzollern as King, under the name of Carol I of Romania, when the princely suppliers existing until that moment, became royal suppliers. The supplier's patent of the Royal Court, according to the regulations regarding the granting of this title, from 1893, 1901, 1907, 1914 and 1920 shows that it "can be conferred on craftsmen, industrialists and merchants who, through ability and morality and a reputation in their specialty ". The patent for "supplier of the Royal House" was personal and non-transferable and was handed over without discrimination of race and religion, both to Romanians and foreigners. Once granted, the patent gave the right to place the royal insignia next to the firm and could be withdrawn if the holder no longer fulfilled a series of conditions required by the regulations regarding the granting of this title. If at the beginning of the construction and functioning of the palace (1895 - 1900), most of the suppliers were foreign companies with branches in Bucharest,

after 1914, in the foreground of the economic life of the Capital, Romanian craftsmen and merchants prevailed in almost all fields (even if some of them were of another nationality). Knowing these suppliers of the Royal House in general and of the Cotroceni Palace in particular, implies also knowing some aspects of the daily life, related to the arrangement and decoration ideas for the house, the planning of the royal meals, or to the manner of choosing clothes and spending the leisure time. The Royal Court of Romania supported (sometimes in not very easy conditions) all these traders, industrialists and services suppliers, which led to the increase of the quality of all these products and services, aligning them to the European requirements of the time.

Keywords: Cotroceni Palace, Royal Court, supplier, patent, royal supplier, daily life.

Palatul Regal Cotroceni, reședință de prim rang în peisajul reședințelor regale, a cunoscut în evoluția sa mai multe etape: aceea de reședință domnească, palat princiar și, mai apoi, palat regal.

La început, casele domnești de la Cotroceni, ridicate în secolul al XVII-lea de către domnul Șerban Cantacuzino au servit ca reședință umașilor săi la tron, iar din secolul al XIX-lea, au fost locuite de către domnitorii Barbu Știrbei și Alexandru Ioan Cuza care le-au înfrumusețat și reamenajat potrivit stilurilor vremii.

În perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza, începând cu toamna anului 1862, casele domnești au fost refăcute de arhitectul Scarlat Beneș, în perioada aprilie-august și remobilate cu piese elegante, devenind reședința de vară a acestuia. Potrivit documentelor vremii, la primul etaj al caselor domnești existau zece camere care comunicau cu două coridoare, unde au fost amenajate apartamentele domnitorului, iar parterul, compus din patru camere mari și câteva de dimensiuni mai mici, era rezervat soției sale, doamna Elena Cuza. În cei șapte ani de domnie, reședința de la Cotroceni a devenit cadrul discuțiilor și deciziilor privind reformele care aveau să modernizeze societatea românească, printre cele mai importante numărându-se reforma agrară, reforma

învățământului și secularizarea averilor mănăstirești, inclusiv a averii Mănăstirii Cotroceni, închinată la Muntele Athos¹.

Prin urcarea domnitorului Carol I pe tronul României a început o nouă perioadă în procesul de modernizare al societății românești. Pe plan intern, Carol I a cultivat un climat de ordine, disciplină și rigoare, stăruind pentru modernizarea structurilor economice și fiind și un arbitru al vieții politice. Suveranul a arătat preocupare pentru dezvoltarea învățământului, a culturii, precum și pentru formarea tinerei generații de intelectuali. Încă de la instalarea sa pe tron, domnitorul a numit un nou Consiliu de Miniștri condus de Lascăr Catargiu și a convocat Adunarea Constituantă pentru a-i atribui misiunea redactării și elaborării unei noi Constituții a României, noua lege fundamentală fiind promulgată de domnitor pe 1 iulie 1866. A dus Războiul de Independență de sub dominația Imperiului Otoman, având cele mai importante merite în desfășurarea operațiunilor militare.

După proclamarea Independenței, la 9 septembrie 1878, Consiliul de Miniștri a hotărât ca domnitorul Carol I să poarte titlul de „Alteță Regală”, fapt prin care se urmărea afirmarea României pe scena internațională ca stat suveran și independent, alături de consolidarea poziției suveranului².

Proclamarea Regatului României la 14 martie 1881 a însemnat recunoașterea prestigiului dinastiei și a regimului monarhic ca formă de guvernământ. Proiectul a fost adoptat în unanimitate de Corpurile Legiuitoare și prevedea: „Articolul I. România ia titlul de regat. Domnitorul ei, Carol I, ia, pentru sine și moștenitorii săi, titlul de rege al României”, iar articolul II menționa faptul că „Moștenitorul tronului va purta titlul de principe regal”³.

La începutul domniei, la 10/22 iunie 1866, Carol I a primit de la Corpurile Legiuitoare ca reședință de vară palatul domnesc de la Cotroceni:

¹ Muzeul Național Cotroceni, *Istoria Cotrocenilor în documente (sec. XVII – XX)*, coordnatori Carmen Păsculescu-Florian, Marian Constantin, București, Editura Sigma, 2001, p. 6

² Ioan Scurtu, *Contribuții privind viața politică din România. Evoluția formei de guvernământ în istoria modernă și contemporană*, Editura Enciclopedică și Științifică, București, 1988, p. 82.

³ „Monitorul Oficial”, nr. 60 din 15 martie 1881, p.1, apud Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 83.

„Deoarece căldurile din oraș fac palatul princiar imposibil de locuit, prințul Carol se strămută la Cotrocenii din apropiere. Cu toate reparațiunile și amenajările făcute în timpul prinților Știrbei și Cuza, totuși curtea nu corespundea pretențiilor prințului”⁴.

Iată cum era descris, la acel moment, Cotroceniul în *Memoriile regelui Carol I scrise de un martor ocular* :

„Cotroceni este o mănăstire întemeiată în anul 1679, e situat pe o ridicătură de teren la jumătate de oră de București. Ca toate mănăstirile orientale, și aceasta e compusă dintr-un șir de clădiri care formează o curte pătrată. În mijlocul acestei curți se ridică, umbrită de copaci, biserica acoperită de mușchi. Deasupra porții duble, care este unica intrare se înalță clopotnița. Nu se poate închipui nimic mai pașnic decât această biserică păzită de porți și ziduri mănăstirești. Încă din timpul prinților Știrbei și Cuza se aranjase o parte a clădirii mănăstirești pentru reședința de vară - numai câteva camere, totuși, zidurile groase și vechi și ferestrele adânci le dau un aspect simpatic. Farmecul principal al Cotrocenilor însă îl constituie, pentru oricine este, ca prințul, simțitor la frumusețile naturii, parcul, care lasă, ce e drept, mult de dorit ca îngrijire, dar posedă o mulțime de copaci înalți, umbroși și vederi cu adevărat fermecătoare asupra orașului, cu turnurile-i sclipitoare. Deși terenul dintre Cotroceni și oraș este mlăștinos și seara se ridică din el aburi nesănătoși, ești despăgubit, în lumina limpede a zilei, de priveliștea tuturor acestor acoperișuri lucitoare și a crucilor aurite ale bisericilor, care răsar, minunate, din verdeața bogată”⁵.

După ce i-a fost atribuit palatul Cotroceni, domnitorul l-a vizitat la 13/25 aprilie 1867, în perspectiva mutării reședinței. Urmare a acestei vizite a atras atenția asupra urgentării lucrărilor de reparații care se impuneau, fapt pentru care, secretarul domnitorului Emil Picot s-a adresat în scris ministrului de Finanțe, cerându-i să ia măsurile necesare pentru ca domnitorul să poată

⁴ *Memoriile regelui Carol I scrise de un martor ocular*, vol. I, 1866-1869, Ediție și prefață de Stelian Neagoe, București, Editura Scripta, 1992, p. 76 .

⁵ *Ibidem*.

locui cât de curând la Cotroceni⁶. Pentru începerea lucrărilor de reparații a fost organizată o licitație, în data de 12 mai 1867, câștigată de antrepriza Ițak Capelovici & A. Seinfeld, suma totală ridicându-se la 8970 lei⁷. Începând de la 16/28 mai 1867, tot inventarul mobilierului palatului Cotroceni a fost predat de către intendentul lui Emil Picot, secretarul domnitorului⁸.

La începutul anului 1870 s-a făcut o nouă licitație câștigată de Dobre Nicolae a cărui ofertă de preț se ridica la 24.750 lei. Contractul a fost semnat între Ministerul de Finanțe și Dobre Nicolae, care se angaja „a construi din nou, cu material de cea mai bună calitate odăile cu galerie la Palatul Princiar Cotroceni. Lucrările acestea mă oblig a le termina negreșit în interval de două luni și jumătate de la data acestui contract”⁹. După încheierea contractului, arhitectul Carol Benesch a primit o copie a acestuia, fiind invitat să inspecteze lucrările, astfel încât ele să fie executate exact după deviz și după planurile prezentate de către constructor¹⁰.

În cursul anului 1870 a fost purtată o corespondență între mareșalul Casei Regale și ministrul secretar de stat de la Ministerul Finanțelor, privind reparațiile care trebuiau executate la Palatul Cotroceni, unde erau mari probleme legate de curățenie, întreținerea spațiilor interioare și exterioare, astfel încât, reședința să fie disponibilă, cât mai curând, pentru principele Carol. Arhitectul care trebuia să realizeze toate aceste intervenții era Carol Benesch, din partea Ministerului Finanțelor.

De fapt, în fiecare an, înainte ca familia domnitoare Carol și Elisabeta să preia reședința la Cotroceni, erau inițiate lucrări de reparații, astfel încât confortul suveranilor să fie asigurat.

Așadar, domnitorul Carol I a adus îmbunătățiri noi sale reședințe de vară, însă au fost investiții modeste, în comparație cu reședințele de la Sinaia și Palatul Regal din București. Domnitorul a ordonat mărirea palatului, cărui i-au fost adăugate câteva „odăi cu galerii”, amplasate într-o nouă aripă realizată de

⁶ Muzeul Național Cotroceni, *op.cit.*, p. 201.

⁷ *Ibidem*, p. 203.

⁸ *Ibidem*, p. 204.

⁹ *Ibidem*, p. 221.

¹⁰ *Ibidem*, p. 222.

arhitectii C. Enderle și Carol Benesch¹¹. Ca și la Palatul Regal din Calea Victoriei, decorația de interior de la Cotroceni a fost realizată de către Martin Stör, sculptorul tâmplar al Curții. În 1872 au fost consemnate noi lucrări de reamenajare ale apartamentului princiar: salonul mare, camera de toaletă a domnitorului, anticamera cabinetului de lucru și a fost tapetat un nou salon. De asemenea, s-a plănuțit și extinderea unei aripi mai vechi „cu două etaje și ridicarea podului spre a-i da o înfățișare mai demnă de un Palat Princiar al țării”¹².

Anii care au urmat au marcat noi amenajări și îmbunătățiri ale palatului, dar și ale grădinii, astfel încât această reședință de vară să fie una confortabilă și dotată cu toate utilitățile momentului.

În anul 1889, a sosit în țară moștenitorul tronului României, nepotul de frate al regelui Carol I, principele Ferdinand. Principele s-a născut la 24 august 1865 la Sigmaringen, iar primele instrucțiuni le-a primit în familie de la profesorul Gröbels, urmând apoi gimnaziul din Düsseldorf. După ani de aspră viață ostășească ca ofițer în garda prusiană și elev la școala militară din Kassel, tânărul prinț a devenit student al universităților din Tübingen și Lipsca în 1887, doritor de a-și lărgi orizontul de cunoștințe¹³.

Sub atenta supraveghere a regelui Carol I, principele moștenitor Ferdinand a primit în continuare lecții de limba română, de istoria și geografia României, dar, din păcate, a fost ținut departe de treburile politice ale țării pe care urma să o conducă.

La 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893, principele Ferdinand s-a căsătorit cu principesa Maria de Edinburgh și Saxa Coburg-Gotha, nepoată a reginei Victoria a Marii Britanii și a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Au avut împreună șase copii, primul născut și moștenitorul tronului - principele

¹¹ Cf. Marian Constantin, *Palatul Cotroceni. Destinul unei reședințe princiare*, București, Editura Noi Media Print, 2011, p. 26.

¹² *Ibidem*, p. 27.

¹³ Ștefan Meteș, *Regele Ferdinand al României*, Cluj-Napoca, Institutul de arte grafice „Ardealul”, 1925, p. 2.

Carol, venind pe lume imediat după căsătoria părinților săi, la 16 octombrie 1893¹⁴.

Ca urmare, pentru că iubea reședința de la Cotroceni, și mai ales grădina, și pentru că i s-a părut un loc care ar fi putut deveni reședința permanentă a moștenitorului tronului și a familiei sale, regele Carol I a hotărât ca aceasta să devină casa tinerei familii princiere moștenitoare. Ca urmare, regele a luat decizia de a le remodela, păstrând fundațiile și pivnițele vechi¹⁵.

Astfel, în mai 1893, statul român a acordat un credit de 1.700.000 lei pentru construirea unui palat în folosința principelui moștenitor Ferdinand, ca reședință permanentă. Palatul a fost construit după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, care a prevăzut ridicarea unei clădiri în formă de „L“, cu trei nivele, structură care s-a menținut neschimbată până astăzi. Arhitectul Paul Gottereau ridicat noul palat princiar pe fundațiile fostelor case domnești din perioada cantacuzină. Noua reședință trebuia să respecte atât principiile de funcționalitate domestică cât și rigorile de reprezentativitate specifice unui palat princiar.

În planul expresiei arhitecturale, atât la interior cât și la exterior, arhitectul Gottereau a recurs la stilul specific sfârșitului de secol al XIX-lea - eclectismul francez¹⁶. Familia princiară – principele moștenitor Ferdinand și principesa moștenitoare Maria – s-au mutat în Palatul Cotroceni în cursul anului 1896. Așadar, Palatul Cotroceni era o proprietate a statului, iar întreținerea lui se făcea din subvenția lunară acordată de stat pentru: asigurarea palatului, iluminat, încălzit, întreținerea parcului și reparații executate în interior și exterior.

¹⁴ Mariana Lazăr, Ștefania Dinu, Ioana Drăgulin, *Cotroceni, arc peste timp*, Cuvânt înainte, Liviu Jicman, Argument, dr. Georgeta Filitti, București, Muzeul Național Cotroceni, 2019, p. 108.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 109

Revenind la subiectul propus, termenul de „furnizor”, provenit din limba franceză, desemna o persoană fizică sau juridică care livra anumite mărfuri sau produse în schimbul unei sume de bani¹⁷.

Acordarea brevetelor de furnizori regali s-a produs după proclamarea României ca regat și a principelui Carol de Hohenzollern ca rege, sub numele de Carol I al României, când furnizorii domnești existenți până în acel moment, au devenit furnizori regali.

Brevetul de furnizor al Curții Regale, potrivit regulamentelor referitoare la acordarea acestui titlu, din 1893, 1901, 1907, 1914 și 1920 arată că el „se poate conferi meseriașilor, industriașilor și comercianților care, prin capacitate și moralitate și-au dobândit un nume nepătat și o reputație în specialitatea lor”¹⁸.

Brevetele de furnizor al Curții Regale erau, potrivit regulamentului din noiembrie 1914, de trei feluri și anume: brevete ale Curții Regelui Carol I și Reginei Elisabeta, ale Curții Reginei Elisabeta și ale Curții A.S.R. Principele Moștenitor Ferdinand¹⁹. Potrivit regulamentului din 1 noiembrie 1920, brevetele de furnizor erau cele ale Curților Majestății Sale Regelui, Majestății Sale Reginei și Alteței Sale Regale Prințul Moștenitor.

Pentru respectarea acestor reglementări veghea mareșalul Curții Regale, și numai în cazul în care informațiile pe care le poseda erau satisfăcătoare, se trecea la brevetarea solicitanților. Cel ce primea brevetul de furnizor regal era fie producător de bunuri simple, fie producător de bunuri industriale, fie ofertant de servicii, fie comerciant. Exista însă și un furnizor aparte: fotograficul, muzicianul, artistul, sculptorul, care în așteptarea unui titlu adecvat primea tot brevetul de „furnizor al Curții Regale”. Brevetul de „furnizor al Casei Regale” era personal și netransmisibil și se înmâna fără discriminare de rasă și religie, atât românilor cât și străinilor. O dată acordat, brevetul dădea dreptul punerii însemnelor regalității alături de firmă și putea fi retras dacă titularul nu mai îndeplinea o serie de condiții cerute de regulamentele privitoare la acordarea

¹⁷ Lelioara Zamani, *Furnizorii Curții Regale din București*, în „București. Material de istorie și muzeografie”, vol. 12, 1997, Muzeul de Istorie și Arheologie al Municipiului București, p. 139.

¹⁸ ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 46/1915, f. 48.

¹⁹ *Ibidem*

acestui titlu și anume: a) în caz de faliment, insolvabilitate sau în urma unei sentințe judiciare care atingea onoarea titularului; b) în cazul când închiria altei persoane fondul său comercial pentru oricât de puțin timp; c) în cazul când titularul înceta comerțul sau profesiunea sa; d) în cazul când schimba comerțul sau profesiunea sa; e) în cazul când brevetatul pentru România s-ar stabili în străinătate; f) în caz de deces al titularului.

Furnizorii Palatului Cotroceni erau în mare parte furnizorii Curții Regelui Carol I, dar și furnizori care nu solicitaseră brevetele de furnizori regali²⁰. Astfel, în perioada de construcție și amenajare a Palatului Cotroceni, arhitectul Paul Gottereau a recurs la serviciile următoarelor firme: „Friederich Kisch – sticlar” pentru furnizarea geamurilor palatului și „Teirich și Leopolder” pentru livrarea elementelor necesare alimentării cu apă și a instalațiilor sanitare ale acestuia²¹.

În anul 1894 s-a montat instalația de încălzire cu aburi a palatului, iar în decembrie 1894 - ianuarie 1895, firma Kriéger-Damon & Colin din Paris a prezentat un deviz pentru mobilier²², în care găsim următoarea structură a palatului:

Parterul înalt:

1. Intrare
2. Vestibul
3. Galerie
4. Scara principală
5. Marele salon de recepții - stil Garnier
6. Marea sufragerie de gală - stil neorenaștere germană
7. Cabinetul de lucru al principelui Ferdinand - stil Henric al II-lea
8. Marele salon al principesei Maria - stil Ludovic al XVI-lea
9. Micul salon Ludovic al XV-lea
10. Salon Bizantin
11. Sufrageria privată - stil neorenaștere germană

Primul etaj:

1. Dormitorul oaspeților - stil Ludovic al XV-lea

²⁰ Lelioara Zamani, *op.cit.*, p. 140.

²¹ ANR, Fond Castele și Palate – Palatul Cotroceni, dosar 165/1895, f. 27, 28.

²² *Ibidem*, f. 1-23 f/v.

2. Micul salon - stil neorenaștere germană
3. Cabinet de toaletă - stil Ludovic al XVI-lea
4. Micul salon de familie - stil Ludovic al XV-lea
5. Salon - stil Ludovic al XVI-lea
6. Dormitorul oaspeților - stil neorenaștere germană
7. Vestibul, anticameră - stil nedeterminat
8. Marele dormitor al princilor moștenitori - stil Ludovic al XIV-lea
9. Cabinet de toaletă al principesei Maria - stil englez
10. Cabinet de toaletă al principelui Ferdinand - stil englez

O altă firmă care a prezentat un deviz complet privind decorația interioară a spațiilor de recepție a fost Pössenbacher din München. Atât oferta firmei Kriéger-Damon & Colin din Paris, cât și cea a firmei Pössenbacher din München se remarcă prin dorința de „a asigura dezvoltarea unei ambianțe pură artistic, cu forme elegante, eliberate de orice ostentație superfluă”²³.

Participarea celor două firme la licitația organizată de administrația Casei Regale nu este însă confirmată de documente, mobilarea palatului fiind împărțită, în cele din urmă, de către alte două firme: J. D. Heymann din Hamburg și August Bembé din Mainz.

De exemplu, la 10/22 iunie 1896, într-un certificat eliberat firmei J. D. Heymann, de către administrația Casei Regale, se poate vedea că aceasta a furnizat pentru acest castel [Palatul Cotroceni] mobilier pentru următoarele camere: Marele Salon cu logie, Budoarul A.S.R. Prințesa României, Cabinetul de toaletă al A.S.R. Prințul României și diverse saloane, dormitoare și cabinete de lucru. Aceste camere sunt mobilate în mare parte în stil englez și de un efect pe cât de agreabil pe atât de original²⁴. Rezultă așadar, că stilul fusese schimbat, probabil la sugestia tinerei principese. Casei August Bembé i-a revenit realizarea dormitorului principilor și a celor patru camere ale copiilor și bonelor²⁵. În martie 1896, un aviz al administrației Casei Regale indica valoarea

²³ ANR, Fond Casa Regală, dosar 46/1894, f. 41-56.

²⁴ Muzeul Național Cotroceni, *op.cit.*, p. 260.

²⁵ Cf. Marian Constantin, *Palate și colibe regale din Romania. Arhitectura și decorația interioară în slujba monarhiei (1875-1925)*, București, Editura Compania, București, 2007, p. 143.

a jumătate din costul mobilelor de la Cotroceni: 85.126,47 lei²⁶. Unui alt furnizor din München, M. Ballin, i s-a încredințat mobilarea sufrageriei private de la parter și a două spații de la etaj: salon de oaspeți și dormitorul pentru oaspeți²⁷.

Principesa și apoi regina Maria a fost o mare creatoare de locuințe, având o adevărată „patimă“ de a construi „case de vis“ cum le numea ea, case care, din păcate, au strălucit numai pe timpul vieții ei.

„Visul vieții oricărei femei - scria Maria - este să aibă o casă a ei. N-are a face cât de mică și de smerită, numai să fie într-adevăr a ei, cuibul, adăpostul, retragerea. Încă de copil îmi clădeam în închipuire casa - o vedeam cu deosebite fețe, pentru că de atunci eram o visătoare. Singure vedeniile nu-mi erau de ajuns și voiam să zidesc, să fac, să împlinesc”²⁸.

De altfel, transformarea saloanelor reședințelor sale a reprezentat o formă de emancipare de sub tutela regelui Carol I și de respingere a strictului control al suveranului.

Așadar, dacă în Palatul Regal nu avea șansa de a modifica ceva, tânăra principesă Maria a sperat că își va putea amenaja după propriul gust reședința de la Cotroceni. Maria era entuziasmată de noua sa locuință și i se părea „o idee romantică aceea de a locui între zidurile unei vechi mănăstiri”²⁹. În timpul construirii palatului, principesa Maria, care vizita destul de des locul nota:

„Cu o zi în urmă l-am întâlnit acolo pe arhitect cu planurile și cred că locuința va fi drăguță și confortabilă, dar și cu multe camere. Este mai degrabă un loc original, căci a fost înainte o mănăstire și se intră printr-o curte în mijlocul căreia se află o biserică”³⁰.

Rezultatul lucrărilor de reamenajare a palatului nu au fost însă chiar pe placul Mariei, deși reușise să modifice planurile inițiale ale comanditarului,

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ Regina Maria, *Casele mele de vis* în „Boabe de grâu”, anul I, 1930, p. 65.

²⁹ Cf. Marian Constantin, *op.cit.*, p. 157.

³⁰ *Ibidem.*

regele Carol I, și să impună stiluri engleze în câteva camere. Cu toate acestea, îi scria mamei sale că:

„Suntem foarte interesați și ocupați cu alegerea mobilierului de la Cotroceni. Știi cât mă încântă, având în vedere pasiunea mea pentru aranjare și combinare. Trebuie să spun că unchiul este deosebit de amabil și lasă totul în seama noastră”³¹.

Și continua afirmând că:

„Nu a fost ușor, pentru dragii bătrâni, care aveau ideile lor, gustul meu era de cele mai multe ori considerat ca o inovație frivolă. Am vrut o altă atmosferă, una englezească, liberă și mai puțin convențională, mai puțin studiată, cu mai multă improvizatie, în timp ce ei aveau o onorabilă, dar mai degrabă o sufocantă tradiție germană. Au existat o mulțime de discuții despre stilul Creton, uși albe și cămine deschise, inadmisibil”³².

De asemenea, tot pentru a evada de sub tutela regelui Carol I și a se manifesta independent, Maria, așa cum avea să afirme în articolul scris pentru o revistă americană *My different homes*:

„am lambrizat la Cotroceni o anumită cameră cu verde mat, cu covor și perdele portocalii, câteva vechi sculpturi aurite și o veche învelitoare aurită pentru marele șemineu. Privind înapoi, mărturisesc că a fost mai degrabă o greșeală draga mea cameră verde, contrastul culorii era așa de intens, dar a fost prima mea luptă spre emancipare și probabil violența portocaliului pe care l-am folosit pentru perdelele și covoarele mele, a reprezentat o schimbare, fiind în totală opoziție cu opresivul stil «Altdeutsch», în care trăiau bătrânii mei. În afară de asta, în acele zile, veniturile mele erau foarte mici și a trebuit să rămân strict în limitele mijloacelor mele reduse, o sumă mică de bani, care mi-a mai rămas, oh: o sumă foarte mică, dar mi se părea minunat”³³.

³¹ *Ibidem*.

³² ANR, Fond Casa Regală - Miscelaneu, dosar 554 - Articolul „My different homes - Cotroceni I” I, f. 5 - 9.

³³ *Ibidem*.

Însă, cea dintâi aventură a tinerei principese Maria în decorarea încăperilor la Palatul Cotroceni a început în jurul anului 1900.

Astfel, Maria, care, așa cum nota „mai mulți ani la rând am visat la o cameră de aur” a imaginat faimosul „salon de aur”, ce rareori îi lăsa pe vizitatori indiferenți. Pentru realizarea sa, principesa a avut ca sursă de inspirație palatul surorii sale Victoria Melita de la Darmstadt. Pereții camerei erau împărțiți în două registre ornamentale: unul extins pe aproape întreaga suprafață constând în tulpini șerpuitoare de crini, dispuse la distanțe egale și având un pronunțat aspect de arabesc. Celalalt registru, surmontându-l pe primul, reprezenta o friză cu flori de crin. Peretele opus ferestrelor era decorat la bază cu panouri inegale pe care figurau flori de crin, imitație fidelă a motivelor frizei de sub plafon. Un al doilea motiv ornamental dominant al salonului era floarea de măceș, emblemă a stilului Art Nouveau. Florile de măceș se aflau în jurul ușilor, mărginindu-le ancadramentul, în arcadele traveelor din vecinătatea ferestrelor, și în compoziția unor mobile din salon. Cele două canapele aflate de o parte și de alta a șemineului erau fiecare protejate de câte un baldachin ce purta pe margini și pe montanți, motivul florii de măceș. Piesele de mobilier erau copiate după mobilele create pentru cumnatul său, marele duce Ernst de Hessa, în reședința de la Darmstadt, de arhitectul scoțian Baillie Scott. Piesa de rezistență în materie de mobilier era un tron aurit, înalt, bogat ornamentat cu cruci și motive celtice, ridicat pe un podium, al cărui design se pare ca a fost creat chiar de principesa³⁴. În ceea ce privea decorația parietală, aceasta era patinată și aurită, din acest motiv încăperea fiind numită „salonul de aur”. În plus, în spațiul sufocant al salonului se găseau obiecte de artă, tablouri, printre care și un tablou reprezentând-o pe principesa Maria în costum popular românesc și semnat Tini Ruprecht³⁵, icoane, sticlărie Art Nouveau. Referitor la acest salon, regina Maria nota că și-a dorit ca:

³⁴ Cf. Marian Constantin, *op.cit.*, p. 171-173.

³⁵ pictoriță de origine germană, care a expus în cadrul expozițiilor „Tinerimii artistice” cf. Macrina Oproiu, *Tinerimea artistică a Principesei Maria*, în catalogul expoziției „Tinerimea artistică a Principesei Maria”, Muzeul Național Peleş, 2012, p. 17.

„Toți pereții să fie din aur vechi, frunze reale de aur, peste un design modelat în stuc, efectul fiind mai degrabă cel de veche piele de Cordoba, foarte bogată în culoare, și cum în zilele acelea eram într-o violentă fază a contrastelor și culorilor, mi-am pavat podeaua cu ceramică de culoare albastră. Aceasta era o inovație, ca o răzbunare”³⁶.

După „salonul de aur”, visul de a crea povești al principesei Maria a continuat, și următorul pas a fost:

„crearea unui dormitor argintiu, care arăta mai mult ca o biserică, decât ca un dormitor, cu coloane de piatră, patul fiind decorat cu desene ciudate, crucea celtică fiind în prim plan, și nimeni nu a putut înțelege de ce am plasat un vultur de argint deasupra lui, o comoară japoneză, pe care mi-a adus-o un călător, care fusese în Orientul Îndepărtat. Am continuat să fiu îndrăzneată și neconvențională în creațiile mele, răspunzând astfel naturii mele, aceea de libertate, sever negată mie, în alte privințe”³⁷.

Ca urmare, noua cameră a principesei a fost „dormitorul argintiu”, a cărui reamenajare a început tot în jurul anului 1901 și inaugurat înainte de Crăciunul anului 1905. Împreună cu sora sa Victoria Melita (Ducky) a vopsit lemnăria în ivoriu și au răspândit pe podea vase din argint pline cu liliac, în timp ce deasupra mobilei masive împodobite cu frunze de argint erau agățate vechi lămpi de argint.

„Patul era o sofa joasă, așezată pe o platformă, având tăblia în formă de cruce grecească; era plasat sub un baldachin complicat și acoperit cu o țesătură din fire de argint, purpură și aur. Pe partea opusă era un cămin și deasupra acestuia un tablou cu anemone albe pictat de Ducky pentru sora ei și luminat indirect. Sub tablou era o inscripție: «Cândva a fost doar primăvară în inima mea»”³⁸.

³⁶ ANR, Fond Casa Regală - Miscelaneu, dosar 554 - Articolul „My different homes - Cotroceni I”, f. 5 - 9.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Cf. Hannah Pakula, *Ultima romantică. Viața reginei Maria a României*, Traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, București, Editura Lider și Cartea pentru Toți, 2001, p. 174.

Tot în articolul *My different homes*, regina Maria nota:

„În această cameră am amestecat stilurile, m-am inspirat din poveștile mele, crezând în evoluția gustului meu. Această cameră avea o minunată pardoseală. Din nou am dat drumul pasiunii mele pentru albastrul păun, dar această pardoseală era mult mai artistică, mai puțin strălucitoare, având un minunat desen bizantin. Astăzi, încă îmi place, orice încercare este permisă, atâta timp cât efectul general este unul armonios și plăcut și ar trebui să se renunțe la ideea confuză și obișnuită a decorației grele și întunecoase, a perdelelor de pluș și a complicatelor ferestre cu geamuri colorate. Azi, în acest dormitor argintiu încă dorm, vulturul argintiu încă privește în jos spre mine, însă pasiunea mea pentru decorații fastuoase a ajuns la final. După această cameră, m-am aplecat asupra viitoarei mele creații: o cameră din lemn brun”³⁹.

Dormitorul argintiu a fost inaugurat cu două zile înainte de Crăciunul anului 1905, după cum rezultă din scrisoarea adresată la 25 decembrie, mamei sale marea ducesă de Coburg:

„În afară de acestea, mi-am rearanjat dormitorul de la Cotroceni, într-un fel care știu că te-ar face să zâmbești, ca să spun doar atât. Este extrem de amabil din partea ta să mă anunți că poate îmi vei dăruia blana de urs polar. Am mare nevoie de ea pentru noua mea cameră care a fost inaugurată alaltăieri și care a avut un succes imens”⁴⁰. Camera a fost decorată de către decoratorul austriac Fritz Elsner, fapt demonstrat de nota de plată trimisă Palatului Cotroceni la 18 ianuarie 1906, pentru lucrări de stucatură „simili-piatră cioplită” și pictură „imitație de argint patinat și de bronz antic”⁴¹.

Și „dormitorul argintiu” era din punctul de vedere al decorației interioare un amestec de stiluri: englez, Art Nouveau și românesc, pe care tânăra principesă le-a interpretat potrivit propriului său gust, mai ales că singurele

³⁹ ANR, Fond Casa Regală - Miscelaneu, dosar 554 - Articolul „My different homes - Cotroceni I”, f.5 - 9.

⁴⁰ Cf. Marian Constantin, *op. cit.*, p. 182.

⁴¹ *Ibidem*.

surse declarate au fost poveștile. De asemenea, fascinația exercitată asupra principesei de către bisericile vechi românești, a contribuit cu siguranță la alegerea modului de decorare al acestei „noi camere de vis”. În octombrie 1904, Maria participase la festivitățile organizate la Iași cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și descoperise atunci bisericile „Sfântul Nicolae Domnesc” și „Trei Ierarhi”. A fost încântată de varietatea sculpturii fațadelor, fără să se intereseze însă îndeaproape de substratul ideologic, și cu bogata imaginație de care dispunea, a transpus în „dormitorul argintiu”, un „Trei Ierarhi pe dos”, realizând o decorație interioară, pentru a obține acea abundență decorativă „imitație de piatră cioplită și argintată”⁴². Deși cele două camere nou create „salonul de aur” și „dormitorul argintiu” aduceau un plus de frumusețe și inedit în reședința principesei Maria de la Cotroceni, ele nu demonstau faptul că viitoarea regină era în măsură, în anul 1905, să valorifice adevăratul stil bizantin, care a stat la baza viitorului stil arhitectural neoromânesc⁴³.

Pentru realizarea tâmplăriei s-a recurs la firma „E. Vollichard - tâmplar de binale, mobile și parchetar”⁴⁴, la firma „A. Weigand”⁴⁵ din București, Calea Griviței nr. 161 pentru livrarea sobelor de faianță și teracotă, iar pentru covoare la firma „Philipp Hass și fiii”, care aveau fabrica și magazinul general în Viena și o sucursală la București. Această firmă avea pe inscripționată pe actele pe care le emitea specificația de furnizori ai Curții Regale a României, Austriei și Italiei⁴⁶.

În vederea alimentării cu energie electrică a palatului s-a încheiat în iunie 1894 o convenție între Louis Basset - secretarul particular al regelui Carol I și Alexandre Tassin - directorul Companiei de Gaz din București, convenție prin care compania se angaja să livreze curentul electric necesar iluminării Palatului Cotroceni, începând de la 1 noiembrie 1895⁴⁷.

⁴² *Ibidem*, p. 185.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 165/1895, f. 30.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 31.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 32.

⁴⁷ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 168/1903, f. 4-5.

După moartea regelui Carol I și urcarea pe tronul României a principelui moștenitor Ferdinand, Palatul Cotroceni a devenit, din octombrie 1914, reședință a noii familii regale, care a început să organizeze administrația Casei Regale, potrivit vederilor sale. Așadar, la cererea reginei Maria, Palatul Cotroceni a cunoscut o serie de intervenții constructive, constând în extinderea unor aripi ale palatului și reamenajarea unor spații prin intervențiile arhitecților Karel Liman, Ion Ernest și Grigore Cerchez⁴⁸.

Între anii 1913-1915, au avut loc lucrări de mărire a construcției, regina Maria amintindu-și că:

„Bătrânul rege a admis că palatul nostru trebuie mărit, astfel încât va trebui să avem și camere pentru musafiri. La început puteam avea una sau două camere, dar acum aveam și o casă plină de copii de diferite vârste, care aveau nevoie de guvernante, iar acestea trebuiau să locuiască în camere separate, ca urmare, o nouă aripă a fost construită la Cotroceni. În acea perioadă am învățat tot despre arhitectura de țară. Am cunoscut diferite stiluri și am fost perfect capabilă să-mi du seama ce îmi place și ce nu. Din acel moment a început dorința mea de a adapta vechiul stil românesc uzanțelor moderne, de a redezvolta arta națională care fusese uitată și îngropată sub inovațiile care veneau din țările occidentale. Aceasta a devenit o reală pasiune și pot spune că am fost un adevărat susținător al arhitecturii și stilului din țara mea adoptivă. A fost nevoie de ochiul unei prințese venite de departe, pentru a aduce în ochii tuturor, frumusețea artei lor naționale, stilul neoromânesc. Acest stil l-am transpus la ambele aripi ale palatului”⁴⁹.

Sufrageria regală a început să fie amenajată în anul 1913. Arhitectul Grigore Cerchez a venit în întâmpinarea dorinței reginei Maria de a introduce în palat stilul neoromânesc, avându-l furnizor de mobilier pe Bernhard Ludwig din Viena. Noua sufragerie regală sau românească, așa cum o amintesc inventarele,

⁴⁸ Vezi *Ghidul Muzeului Național Cotroceni*, 1993, p. 170; Mariana Lazăr, Ștefania Dinu, Ioana Drăgulin, *op.cit.*, p. 136, 140, 142.

⁴⁹ ANR, Fond Casa Regală - Miscelane, dosar 554, Articolul „My different homes - Cotroceni I”, f. 5 - 9.

era o îmbinare de influențe bizantine și celtice prin mesajul simbolistic transmis⁵⁰.

Începând din septembrie 1915, încălzirea cu aburi a Palatului Cotroceni a fost înlocuită cu încălzirea centrală, livrarea caloriferelor fiind făcută de Casa Rud Otto Meyer din Hamburg, iar instalarea lor de către firma Ing. Umberto Rolfo - Întreprinderi Tehnice, furnizori de Mașini Industriale⁵¹.

Tot în septembrie 1915, arhitectul Nenciulescu sublinia faptul că Ministerul Agriculturii și Domeniilor avea în buget pentru toate lucrările de la Palatul Cotroceni pe exercițiul 1915/1916 un credit de 50.000 lei, la care se adăugau 448.000 lei - credit deosebit acordat, în total 498.000 lei. Din această sumă s-a dat lui Bernhard Ludwig - furnizor de mobilier - suma de 100.000, rămânând disponibilă suma de 398.000 lei. Aceasta era suma angajată de minister pentru Palatul Cotroceni, urmând să fie plătită în octombrie furnizorilor - Thiergärtner, Brătescu, Ludwig, împrejmuirea palatului. De asemenea, arhitectul Nenciulescu mai sublinia și faptul că, pe lângă lucrările suplimentare executate în valoare de 497.000 lei, ar mai fi de cheltuit încă: 100.000 lei pentru un bazin mare dorit de regina Maria, 12.000 lei pentru lucrări de hidranți și altele necesare pazei palatului contra incendiului, ca și 250.000 lei pentru exproprieri⁵².

Pentru realizarea majorității transformărilor și reamenajărilor, arhitecții au lucrat cu firma de construcții și lucrări publice „Pietro Axerio” din București, Calea Plevnei nr. 121, care deținea brevetul de „furnizor al Curții Regale”⁵³, și care a asigurat execuția majorității lucrărilor de construcții și reparații atât în interiorul cât și în exteriorul palatului, în perioada 1916 - 1930, precum și după preluarea acesteia de către succesorul lui Pietro Axerio - fratele său Giovanni Axerio.

⁵⁰ Mariana Lazăr, Ștefania Dinu, Ioana Drăgulin, *op.cit.*, p. 125.

⁵¹ ANR, Fond Casa Regală - Castele și Palate, Palatul Cotroceni, dosar 172/1915, f. 14.

⁵² Idem, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 49/1915, f. 6, 7.

⁵³ Idem, dosar 173/1916, f. 91, 95.

În cursul anului 1916 s-a primit de la firma Bernhard Ludwig din Viena, mobilierul pentru palat și s-au executat lucrări la terasele parcului, precum și două bazine decorative de către firma Pietro Axerio, pe baza planurilor arhitectului peisagist Fr. Rebhuhn, devenit directorul Direcției Horticole a Casei Regale. Tot în cursul anului 1916, au fost realizate de către firma Pietro Axerio lucrări de canalizare în curtea palatului, după planul inginerului I. Ströbel⁵⁴.

Odată cu terminarea războiului și revenirea suveranilor la București în decembrie 1918, la Palatul Cotroceni s-a impus fără îndoială necesitatea unor reparații. Acestea s-au efectuat între anii 1919-1920 și au fost realizate în mare parte de aceeași firmă, care purta deja titlul de furnizor al Casei Regale.

În februarie 1919 firma elvețiană Sulzer Frères a executat lucrări precum sudarea țevilor din sufrageria românească și camera de studiu din Palatul Cotroceni, în valoare de 2490,50 lei⁵⁵. În 1921, firma Pietro Axerio a executat și lucrări de reparații și zugrăveli la fațada palatului și la dependințele din interiorul curții. În cursul anului 1922, intrarea palatului a fost pavată cu piatră cubică și cu asfalt gangul de sub clopotniță, pentru ca în cursul anilor 1923-1924, firma Pietro Axerio să execute lucrări de reparații și zugrăveli la biblioteca regelui Ferdinand, dormitorul reginei Maria, la apartamentele regelui și reginei Greciei (principele George și principesa Elisabeta), la fostul apartament al principelui Carol⁵⁶.

Anul 1925 a adus importante modificări în structura interioară a palatului, când regina Maria a dorit o nouă arhitectură, optând pentru un stil pe care l-a apreciat încă din perioada când era principesă, și anume stilul neoromânesc. Astfel, la cererea reginei, au fost transformate două încăperi din perioada Gottreau, salonul de dans și celebra sufragerie, în care la 14 august 1916 s-a semnat intrarea României în Primul Război Mondial. Lucrările au fost încredințate arhitectului român Grigore Cerchez, care a dat astfel, expresia arhitecturală definitivă, spațiilor de înaltă reprezentativitate ale palatului, cu contribuția și a arhitecților Karel Liman și Ion Ernest. Firma care a realizat

⁵⁴ Ghidul Muzeului Național Cotroceni, 1993, p. 169.

⁵⁵ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 175/1919, f. 1.

⁵⁶ Ștefania Ciubotaru, *Viața cotidiană la Curtea Regală a României, 1914 – 1947*, Editura Cartex, București, 2012, p. 221.

lucrările legate de amenajarea noului salon neoromânesc a fost Pietro Axerio - succesor Giovanni Axerio, care la 17 decembrie 1926, a trimis la palat devizul privind construcția salonului, construcția pardoselei, construcția șemineului suma fiind de 2.636.025 lei⁵⁷.

În cursul lunii decembrie 1926 s-a început, tot de către firma Axerio succesor - Giovanni Axerio, transformarea salonului Ludovic al XV-lea și a salonului bizantin din perioada Gottereau, în „salon de vânătoare” al regelui Ferdinand. La cererea sa, în perioada 1926-1927, acest spațiu a fost renovat de Karel Liman, care a creat din cele două încăperi, un spațiu fragmentat printr-o arcadă și coloane din piatră de Rusciuk, formând sala de vânătoare, lucrările ridicându-se la suma de 840.141 lei⁵⁸. Decorația salonului de vânătoare a fost realizată în spiritul neorenașterii italiene, fiind evidențiată prin plafonul casetat, prin lambriurile și ancadramentele ușilor sculptate în lemn de tei. Firma Bernhard Ludwig din Viena a furnizat piesele de mobilier, iar din Italia s-a cumpărat argintăria. Firma Pietro Axerio a montat pavajul din piatră, iar plasarea caloriferelor a fost executată de firma inginer Umberto Rolfo. Sala de vânătoare adăpostea și colecția trofeelor de vânătoare ale regelui, care se aflaseră până atunci pe coridorul de la etajul al doilea al palatului⁵⁹.

După moartea regelui Ferdinand în vara anului 1927, s-au executat lucrări de reparații zugrăveli și vopsitorii la apartamentele sale, la terasa din fața salonului de studiu al reginei Maria, la noul apartament al principesei Ileana, ca și diverse lucrări în exteriorul palatului, executate de firma Pietro Axerio, în timp ce instalațiile electrice au fost remediate de Societatea Anonimă „Energia”.

În cursul anului 1928 au fost executate de aceeași firmă Axerio, reparații la salonul alb, la apartamentul pentru musafiri de la etajul al II-lea, la salonul de aur, biblioteca și scara de stejar.

Un alt moment important în evoluția Palatului Cotroceni în anul 1929 a fost transformarea dormitorului reginei Maria. Regina a dorit schimbarea

⁵⁷ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 182/1926, f. 86 - 101.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 102-113 f/v.

⁵⁹ Elisabeta Drăgan, *Variante de amenajare a sălii de vânătoare a Palatului Cotroceni* în „Muzeul Național Cotroceni. Studii de istorie și istoria artei”, București, Editura Sigma, 2001, p. 345-347.

decorației din stucatură argintie destul de abundentă de inspirație celtică din dormitorul său, cu una mai senină, în stil englezesc Tudor, realizată de arhitectul Ion Ernest, obținându-se o ambianță mult mai calmă, în care grinzi decorative din lemn de culoare închisă, arcuite, delimitau câmpuri de alb strălucitor, ce coborau pe pereții punctați cu mici ocnițe; un șemineu monumental din piatră aducea în acest spațiu o notă medievală, susținută de decorație și de un trafor din marmură de Carara, cu mici vitralii galbene⁶⁰. Transformarea dormitorului reginei Maria a fost realizată tot de firma Pietro Axerio - succesor Giovanni Axerio, devizul lucrărilor ridicându-se la suma de 875.770,85 lei.

De asemenea, tot în cursul anului 1929 se mai repartizase Palatului Cotroceni un fond de 1.330.000 lei din subvenția statului, fond care urma să fie folosit astfel: reparațiuni și vopsit spălătoria palatului conform devizului Georgescu: 26.800 lei, reparații la locuințele lucrătorilor grădinari și transformarea șopronului din grădină cerute de Rebhuhn - 120.000 lei; izolarea conductelor de aburi de la calorifere cerute de mecanic, conform devizului Societății Creditul Tehnic - 74.531 lei; înlocuirea vanelor și a țevelor uzate, conform devizului firmei Constantin Bărbulescu: 76.581 lei; înlocuirea cazanului vertical pentru pomparea păcurei conform devizului inginerului Wolff: 199.160 lei; înlocuirea încălzirii cu aburi cu încălzirea cu apă în partea veche a palatului în valoare de 1.404.800 lei conform devizului Wolff se amână cu un an; renovarea parțială a instalației electrice: 50.000 lei; înlocuirea frânghiei de oțel la ascensorul electric: 14.450 lei, plus alte lucrări care se vor găsi necesare și vor fi supuse la timp aprobării ministrului Casei Regale-Constantin Hiott, lucrări în valoare de 570.000 lei⁶¹.

Paralel cu construcția palatului a început și amenajarea parcului Palatului Cotroceni. Astfel, s-au făcut trotuare, folosindu-se piatră de Sinaia, s-a turnat pietriș pe alei, s-a pavat curtea bisericii și grajdului și s-a ridicat „florăria”. Este vorba de un număr de sere de flori, care au jucat un rol important în istoria economică a palatului, întrucât se realizau însemnate sume de bani de pe urma vânzării răsadurilor de plante în ghivece și a florilor tăiate.

60 Nicolae Vlădescu, *Restaurarea Palatului Cotroceni 1976 - 1985* în „Revista Monumentelor Istorice”, anul LXVI, nr.1-2/1997, p. 63-64.

61 ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 186/1929, f. 170.

O parte din flori erau furnizate pentru nevoile Casei Regale, iar restul erau vândute diverselor florării din București sau erau comercializate prin magazinele proprii, cum era magazinul din Calea Victoriei. Semințele de flori erau comandate la diverse firme străine - de pildă „Ernst Benary” din Germania, dar și la firme din București, precum: Semințeria „Faraudo - societate în nume colectiv pentru comerțul exploatațiunii și întreprinderilor de horticultură”⁶², București, Calea Șerban Vodă nr. 237, Semințeria „Flora - Alois Kaurek”, București, str. Carol nr. 9⁶³ și Semințeria „Pildner”, București, str. Carol nr. 11⁶⁴.

Legat de aprovizionarea cu alimente a palatului, Administrația Casei Regale apela la o serie de firme, care în timp au devenit furnizori consecvenți și constanți ai palatului. Este vorba despre franzelăria de lux „Otto Gage1”⁶⁵, București, str. Puțu cu Apă Rece nr. 37-43 și franzelăria „Heinrich Ehrmann”⁶⁶, București, str. Morilor nr. 40, care furnizau palatului: pâini simple, franzele, cornuri și caizere.

Furnizorul „Gustav Reitz - succesor al lui D. P. Niculescu”⁶⁷, din București, str. Carol nr. 54, comerciant de coloniale, delicatose, conserve indigene, franceze, engleze, germane și de specialități de la C. H. Knorr livra bucătăriei palatului următoarele produse: muștar, măslină, brânză, untdelemn, boia, schvaitzer, cartofi, parmezan, sardele, macrou, heringi, fasole, castane, alune curățate, nuci, tapioca, vanilie, scorțișoară, smochine, migdale, compot, griș și zahăr cubic. Frații „Fritz și Victor Rochus” - care aveau o fabrică de mezeluri și conserve⁶⁸, București, str. Tăbăcarilor, asigurau furnizarea mezelurilor și anume: șuncă, crenwurști, cotlet afumat, piept afumat, leberwurst, salam Sibiu, parizer, cârnăciori Praga, Debrețini, schvaitzer.

⁶² Idem, dosar 184/1928, f. 124.

⁶³ Idem, dosar 179/1923, f. 33; dosar 188/1930, f. 60; dosar 184/1928, f. 125.

⁶⁴ Idem, dosar 188/1930, f. 61.

⁶⁵ Idem, dosar 175/1919, f. 14.

⁶⁶ Idem, dosar 179/1923, f. 29

⁶⁷ *Ibidem*, f. 41.

⁶⁸ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 188/1930, f. 78.

Acestor firme li se alătură „Confiseria Ionescu” care deținea brevetul de furnizor al Curții Regale și magazine în P-ța Sf. Gheorghe, str. Lipsani nr. 81-83 și str. Colței nr. 2-4 și care furniza cofetăriei Palatului Cotroceni bomboane „Grand maréchal”, fructe confiate, biscuiți și cozonaci. De exemplu, cu prilejul Sfântului Paște din mai 1924, confiseria Ionescu a livrat palatului un număr de 15 cozonaci, în valoare de 1.500 lei⁶⁹.

Magazinul specializat în vânzări de cafea, ceai, cacao și ciocolată „La pomul de cafea”, furnizor al Curții Regale⁷⁰, București, str. Paris (Doamnei) nr. 20, asigură livrarea cafelei, iar firma „Ioan Nițulescu - Hala de fructe”⁷¹ asigură livrarea fructelor precum: cireșe, căpșuni, zmeură.

Din prezentarea acestor firme furnizoare de alimente, se poate observa ce tipuri de alimente se serveau la mesele regale, care potrivit spuselor principesei Elena „erau pline de fast și bogăție și la ele participau întotdeauna alături de familia regală și câțiva membrii ai Curții - un aghiotant, o doamnă de onoare, ofițerul de serviciu și o guvernantă precum și numeroși musafiri”⁷².

Un alt aspect important l-a reprezentat vestimentația atât a familiei regale cât și a personalului Curții Regale. Pentru furnizarea de noi haine sau repararea celor vechi ale personalului curții, se apela la „Croitoria Cotroceni - Grigore M. Georgescu”⁷³, București, str. Cotroceni nr. 14. Un alt furnizor era „Vasile Georgescu și fiul - succesorul lui Nancu Mincovici”⁷⁴, București, Calea Victoriei nr. 83, care avea un magazin cu ordine militară și tot felul de broderii și care deținea și brevetul de furnizor al Curții Regale; fabrica de stofe „Palladino e Pignalosa” din Roma, furnizor al Curții Regale de asemenea, a livrat palatului, țesături din mătase⁷⁵, iar magazinul „Anna Novak” din București, Calea Victoriei nr. 88, (vis-a-vis de biserica Crețulescu)⁷⁶, magazin

⁶⁹ Idem, dosar 180/1924, f. 14.

⁷⁰ Idem, dosar 173/1916, f. 18.

⁷¹ *Ibidem*, f. 85.

⁷² Arthur Gould Lee, *Elena regina-mamă a României*, București, Editura Humanitas, 2000, p. 75-76.

⁷³ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 173/1916, f. 11.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 37.

⁷⁵ Idem, dosar 183/1927, f. 224.

⁷⁶ Idem, dosar 173/1916, f. 76.

specializat în vânzarea mănușilor și cravatelor a asigurat livrarea mănușilor necesare Administrației Palatului Cotroceni .

De exemplu, la 27 februarie 1915, regele Ferdinand a cumpărat de la firma „Sigmund Prager” o pelerină cu breitschwanz și o garnitură de vulpe gri în valoare de 4.500 lei⁷⁷. La 31 august 1915, croitoria „V. Pangl” a trimis regelui o factură în valoare de 980 lei, pentru un costum de postav bleumarin, un sacou de postav bleumarin, o manta de uniformă modificată în manta de marină, guler de catifea, nasturi și epoletți noi, o haină bleumarin modificată în haină pentru marină cu galoane și nasturi și un pantalon bleumarin tot pentru marină⁷⁸:

De la firma „Jean Bally - Tailleur & Chemisier” s-a cumpărat la 12 octombrie 1925 pentru regele Ferdinand: o pereche de bretele de mătase cu elastic, costume de pijama, paisprezece perechi de ciorapi, douăzeci și opt de monograme pentru ciorapi, douăzeci și patru de gulere speciale, trei perechi pantaloni de mătase, douăsprezece batiste „Linon”, șase perechi pantaloni din tricou, un costum veston la două rânduri, un costum gri transformat, un costum subțire, o jachetă și vestă gri închis, o caschetă dublată cu mătase, două perechi de pantaloni vârgați transformați, douăsprezece perechi de ciorapi albi, o pălărie „Barclay”, șase perechi ghetre, o centură de antilopă, șase cravate „Charvet”, șase cămăși de frac, douăsprezece gulere de mătase, totul în valoare de 210.550 lei⁷⁹.

Alături de îmbrăcăminte se achiziționa și încălțăminte, dar și produse cosmetice. De exemplu, de la firma londoneză „Joseph Box-Court Boot Maker” a fost trimisă o factură în valoare de 646 de lire, pentru încălțăminte comandată de principesa Ileana⁸⁰, iar de la firma „To Savory & Moore” s-au trimis produse cosmetice precum: săpun, cremă, pudră, glicerină, sare de baie⁸¹.

De la magazinul „Glyco – Thymoline” din Paris s-a cumpărat la 18 februarie 1919, pentru regele Ferdinand, șase tuburi de pastă de dinți „Sanos” și

⁷⁷ Idem, dosar 52/1915, f. 153.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 190.

⁷⁹ ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 70/1925, f. 275.

⁸⁰ Idem, dosar 52/1915, f. 284.

⁸¹ Idem, dosar 99/1919, f. 170.

șase periute de dinți „Preventum”, în valoare de 36 fr⁸². Pentru regele Ferdinand se cumpărau țigări de la firma „Fehr & Moosherr”, țigări „Britanica Patricio” și „Mordernas Nautica”, în valoare de 540 fr. (719,60 lei)⁸³, dar și timbre de colecție, cum au fost cele cumpărate la 9 martie 1919 de la Casa „Briefmarken - Max Zaighler”, în valoare de 1001,85 lei⁸⁴.

La 30 iunie 1938, firma de parfumuri „I. Floris”, furnizoare a Curții Regale engleze a trimis la Palatul Cotroceni o factură în valoare de 41,79 lire sterline pentru o sticlă de esență de baie și patru sticle de apă de gură de trandafiri⁸⁵.

În ceea ce privește vestimentația familiei regale (în special a reginei Maria), aceasta era foarte variată, casele de modă la care regina apela fiind: Casa de modă „Esther Meyer”, „La Maison Bear”, „Maison Nouvelle” și „Patou” din Paris și „Ernestine Bouet” din București⁸⁶ și care livrau reginei rochii de mătase, de lână și mantouri. De exemplu, în aprilie 1930, regina Maria a primit din partea sucursalei de lux a magazinului „Samaritaine” din Paris, invitația de a participa la o vânzare de blănuri și alte articole de îmbrăcăminte: rochii pentru casino, bluze, costume de plajă, mănuși, pălării, stofe la care au adăugat și lista de prețuri.

Achiziționarea de bijuterii, de la o serie de furnizori ai Casei Regale reprezenta, de asemenea un aspect important al vieții cotidiene a familiei regale Ferdinand și Maria. De exemplu, de la magazinul de bijuterii al fraților „A. & J. Roller” și al lui „Joseph Resch Fils”, regele Ferdinand a achiziționat în perioada 23-31 decembrie 1915, ceasuri Longines din aur și argint, port-țigarete din aur și argint, un inel cu safir, o broșă cu briliante și una din email trandafiriu, un cifru tip broșă cu briliante și alte două în email și platină, lanțuri bărbătești din aur de 14 și 18 K și din platină, ca și gravarea cu monograme a unor creioane din argint, port-țigarete și tocuri, totul în valoare de 8.156 lei⁸⁷. Tot magazinul

⁸² *Ibidem*.

⁸³ ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 87/1917, f. 214.

⁸⁴ Idem, dosar 99/1919, f. 284 f/v, 285, 286.

⁸⁵ Idem, Fond Regina Maria, dosar IV 33/1918-1938, f. 37.

⁸⁶ Idem, dosar IV 33/1918-1938, f. 12, 20.

⁸⁷ ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 52/1915, f.134, 135, 138, 139, 140, 141.

de bijuterii „A. & J. Roller” a trimis regelui la 22 decembrie 1915, o factură în valoare de 6.185 lei pentru un ceasornic cu brățară de platină, un ceasornic Longines de argint cu brățară de piele, două ceasornice Longines de argint cu brățări de argint, o cruce de platină cu 21 de briliante de 3,72 K și smaralde, o cruce de platină cu 21 de briliante de 1,50 K și 5 rubine, un port-țigaret din aur de 14 K cu un safir cabochon, un ac de cravată din aur de 14 K cu o perlă japoneză, un ac de cravată din aur de 14 K și platină cu 16 briliante și un safir, un ac de cravată din aur și platină cu 4 briliante și o perlă japoneză, un ac de cravată din aur de 18 K și platină cu un briliant, patru rose și rubine calibrate, un briceag de aur de 14 K, un lanț din aur de 14 K și platină⁸⁸. La data de 21 decembrie/3ianuarie 1916, regele Ferdinand a cumpărat de la magazinul de bijuterii „M. Cronberg Fils” două pandantive cu un safir înconjurat cu briliante, mai multe perechi de butoni cu safire înconjurate cu briliante, un ceas de aur gravat cu cifrul regal și coroana, în valoare de 21.630 lei⁸⁹.

Magazinele de bijuterii „Cartier” din Paris și magazinul „M. Cronberg Fils” au livrat în cursul lunii mai 1923 către Casa Regală un colier mare cu diamante având ca pandantiv un safir de 478 K și o montură de briliante (137.500 lei) și o tabacheră din aur în valoare de 29.000 lei⁹⁰.

Pentru repararea bijuteriilor și modificarea unora dintre ele, regina Maria apela la firma „Cartier” din Paris. De exemplu, de la firma „Cartier” s-a primit la 31 august 1924 o factură în valoare de 7.145 fr. pentru diverse reparații făcute unor bijuterii ale reginei Maria și anume: pandantive cu perle, safire și briliante, refacerea unei diademe cu perle și briliante, refacerea monturii de platină a unei broșe compusă din 2 smaralde, 8 briliante de 6,62 K și 16 briliante de 1,72 K, schimbarea nefritului de pe mânerul unui cuțit de desfăcut scrisorile și repararea țesăturii unei poșete din aur și platină⁹¹.

Un alt aspect important îl reprezintă achiziționarea de cărți, abonamente la ziare și reviste, dar și de obiecte de artă decorativă. Ca urmare, pentru biblioteca regelui Ferdinand, de la Palatul Cotroceni au fost cumpărate cărți cu

⁸⁸ Idem, dosar 57/1915, f.17 f/v, 18.

⁸⁹ ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 66/1916, f. 35.

⁹⁰ Idem, dosar 37/1923, vol.II, f. 71, 72.

⁹¹ Idem, Fond Regina Maria, dosar IV 33/1918-1938, f. 31.

tematici diferite, de la o serie de librării din București, dar și din străinătate precum: „Socec & Co.”, „La cartea de aur”, „Librairie Francaise H. Kohn”, „Cartea Românească”, „Viața românească”. „Socec & Co.” care avea cunoscuta librărie pe Calea Victoriei nr. 31, deținea brevetul de furnizor al Curții Regale și livra palatului cărți de literatură în diferite limbi, dar și obiecte de papetărie precum: topuri de hârtie, registre, mape, plicuri, cerneală, ace, calendare, penițe, creioane.

Principalii furnizori de obiecte de artă decorativă erau: firma „Angelo & Giacomo Di Legni” din Roma, magazinele și bazarele orientale „B. Diaburov” și „Gabriel Mazliach”, expoziția de artă „Pascu”, școala și atelierul profesional „Maria Fărcășanu”, atelierul „Țăranca-Broderii și mobile românești”, București, Calea Victoriei, nr. 120.

În ceea ce privește medicamentele, acestea erau necesare atât familiei regale, cât și personalului Casei Regale. De la o serie de farmacii precum: farmacia „La cerb” - G. D. Vasiliu și farmacia „N. Pantazi” s-au cumpărat în lunile ianuarie-august 1915, aspirină, pilule Kissingen*, piramidon, chinină pentru colonelul Brociner, Nicolae Butculescu și Neumann, alifie „Basilic” pentru regele Ferdinand, pastile „Oximentol” pentru principesa Elisabeta, apă de colonie pentru principesa Mignon, piramidon pentru regina Maria și Miss Woodfield, valeriană și acid boric, totul în valoare de 120,95 lei⁹².

Pentru livrarea articolelor de menaj, Administrația Palatului Cotroceni apela la firma „Gospodina - articole de menaj I. Segall”⁹³, București, str. Câmpineanu nr. 20, care a livrat Palatului Cotroceni, cu ocazia încoronării: cești de cafea, de lapte, chesele, pahare, lingurițe nichelate, furculițe cu mâner de lemn, storcătoare de lămâie din sticlă, în valoare de 2.740 lei, iar pentru porțelanuri se apela la Societatea Anonimă pentru porțelanuri „Rosenthal”⁹⁴.

Pentru că familia regală urmărea cu plăcere, în timpul liber, filme americane care se bucurau de mare succes în epocă, în noiembrie 1915, în curtea Palatului Cotroceni s-a înființat un cinematograf, care urma să fie

⁹² ANR, Fond Casa Regală - Regele Ferdinand, dosar 52/1915, f. 181, 183, 184.

⁹³ Idem, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 178/1922, f. 63 și dosar 179/1923, f. 32.

⁹⁴ Idem, dosar 186/1929, f. 67.

întreținut de Primăria orașului București⁹⁵. În noiembrie 1929, Fabrica de mobile fine și tâmplărie mecanică „Steriade”, București, str. Ion Creangă nr. 8-10, a livrat palatului un ecran de cinematograf pentru regina Maria⁹⁶, iar Teatru - Cinema Lipsani Palace, str. Lipsani nr. 53, a livrat toate materialele necesare acestui ecran, în valoare de 5.870 lei⁹⁷.

Legat de viața familiei regale la Palatul Cotroceni a fost și momentul când boala regelui Ferdinand a fost diagnosticată ca fiind un cancer inoperabil la intestinul gros, fapt care a determinat începerea tratamentului cu radium, la sfârșitul lunii ianuarie 1927. Pentru livrarea aparatului de radium - necesar tratamentului regelui - s-a apelat la firma „Carol Bünger”, depozit general de instrumente chirurgicale și articole de laborator⁹⁸ din București, str. Brezoianu nr. 4, furnizor al diferitelor clinici, autorități civile și militare. Această firmă a asigurat atât livrarea cât și montarea la palat a aparatului, în valoare de 26.755 lei.

Deoarece Palatul Cotroceni era o reședință foarte importantă în peisajul reședințelor regale, pentru asigurarea atât a clădirilor cât și a mobilierului, Administrația Casei Regale a apelat la Societatea Generală de Asigurare „Dacia România”⁹⁹. De exemplu, în februarie 1930, această societate a asigurat mobilierul din Palatul Cotroceni la o valoare de 10.044.000 lei¹⁰⁰.

Concluzionând, se poate spune că furnizorii Palatului Cotroceni și ai familiei princiare și apoi regale Ferdinand și Maria erau atât cei care dețineau brevetul de furnizor al Curții Regale obținut încă din timpul regelui Carol I, cât și furnizori care nu dețineau (sau care nu solicitaseră brevetul de furnizor al Curții Regale), dar care, prin faptul că livrau mărfuri de bună calitate au devenit furnizori consecvenți și constanți ai acestuia. Dacă uneori avea un aspect ușor caritabil, titlul de furnizor al Curții Regale a urmărit promovarea unor specialiști

⁹⁵ Idem, dosar 172/1915, f. 16.

⁹⁶ Idem, dosar 186/1929, f. 130.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 129.

⁹⁸ ANR, Fond Castele și Palate - Palatul Cotroceni, dosar 183/1927, f. 11.

⁹⁹ Idem, dosar 173/1916, f. 8-9.

¹⁰⁰ Idem, dosar 188/1930, f. 30.

ce prezentau garanții sociale, profesionale și morale, fiind, de fapt, o recunoaștere oficială a meritelor acestora. Prin acest titlu, regalitatea a încurajat meșteșugurile, producția, serviciile, deținerea lui fiind un bun exemplu de urmat.

Dacă la începutul construcției și funcționării palatului (1895 - 1900), majoritatea furnizorilor erau firme străine cu sucursale în București, după 1914 în prim planul vieții economice a Capitalei s-au impus în aproape toate domeniile meșteșugarii și comerțianții români (chiar dacă unii dintre ei erau de altă naționalitate).

Cunoașterea acestor furnizori ai Casei Regale în general și ai Palatului Cotroceni în special, implică și cunoașterea unor aspecte de viață cotidiană, legate de modul de amenajare al locuinței, de organizare al meselor regale, de alegere al vestimentației și de petrecere a timpului liber.

Curtea Regală a României a sprijinit (uneori în condiții nu foarte ușoare) pe toți acești comercianți, industriași și ofertanți de servicii, fapt care a dus la creșterea calității produselor și a serviciilor, acestea aliniindu-se exigențelor europene ale vremii.

Ștefania DINU
Muzeul Național Cotroceni